

کتاب‌های راهنمای دیپلماسی

دیپلماسی دوجانبه

تألیف:

کیشان اس. رانا

ترجمه:

دکتر مهدی سبحانی

مقدمه:

دکتر سیدمحمدکاظم بنادیور

مرکز آموزش و پژوهش‌های بین‌المللی

تهران - ۱۳۹۵

فهرست‌نویسی پیش از انتشار

سرشناسه: رانا، کیشان اس. / Rana, Kishan S.
عنوان و نام پدیدآور: دیپلماسی دوجانبه / کیشان اس رانا، ترجمه مهدی سبحانی؛ با مقدمه سیدمحمدکاظم سجادیپور، [برای] مرکز آموزش و پژوهش‌های بین‌المللی وزارت امور خارجه.
مشخصات نشر: تهران: وزارت امور خارجه، اداره نشر، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری: ۳۳۰ ص.
فروست: کتاب‌های راهنمای دیپلماسی.
شابک: ۴-۷۷۱-۳۶۱-۹۶۴-۹۷۸
بها: ۲۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.
یادداشت: عنوان اصلی: Bilateral Diplomacy
یادداشت: کتابنامه.
موضوع: دیپلماسی
موضوع: Diplomacy
موضوع: روابط بین‌المللی
موضوع: International Relations
موضوع: سفارتخانه‌ها و کنسولگری‌ها
شناسه افزوده: سبحانی، مهدی، ۱۳۴۵-
شناسه افزوده: سجادیپور، سیدمحمدکاظم، ۱۳۴۵-
شناسه افزوده: ایران. وزارت امور خارجه. مرکز آموزش و پژوهش‌های بین‌المللی.
شناسه افزوده: ایران. وزارت امور خارجه. اداره نشر.
رده بندی کنگره: ۹۱۳۹۵ د ۹ / ۲ / ۱۴۰۵ JZ
رده بندی دیویی: ۳۲۷/۲
شماره کتابشناسی ملی: ۴۳۸۵۴۴۲

دیپلماسی دوجانبه

تألیف: کیشان اس. رانا
با مقدمه دکتر سیدمحمدکاظم سجادیپور
ترجمه: دکتر مهدی سبحانی
چاپ اول: ۱۳۹۵
شمارگان: ۵۰۰ نسخه
هماهنگی امور نشر: بیتا طهرانیان
ویراستار ادبی: مریم حجاری
صفحه‌آرایی: اکرم خاکساریان

صفحه‌آرایی، طراحی، لیتوگرافی، چاپ و صحافی:

اداره نشر وزارت امور خارجه

دفتر مرکزی: خیابان شهید باهنر (نیاوران)، خیابان شهید آقایی، مرکز آموزش و پژوهش‌های بین‌المللی وزارت امور خارجه
تلفن: ۲۲۲۹۷۰۲۹، نمابر: ۲۲۸۳۲۵۶۵
نمایندگی و فروشگاه مرکزی: میدان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، پاساژ ناشران، طبقه همکف پلاک ۱۶۲۲
تلفن فاکس: ۶۶۹۵۲۲۹۰، تلفن همراه: ۰۹۳۵۹۶۶۹۰۲۷، تلفن: ۶۶۴۹۰۳۱۵
فروشگاه شماره ۲: خیابان شهید باهنر (نیاوران)، خیابان شهید آقایی، جنب مرکز آموزش و پژوهش‌های بین‌المللی وزارت امور خارجه
تلفن: ۲۲۸۰۲۶۶۲

فهرست مطالب

۹	یادداشت مترجم
۱۱	مقدمه (دکتر سجادیپور)
۱۵	تقدیرها
۱۷	مقدمه
۱۷	چار روابط دو جانبه
۱۹	متن
۲۵	حکمرانی خوب
۲۷	دیپلماسی شایسته
۲۹	یادداشت‌ها
۳۱	بخش یک: اهداف
۳۳	۱- چارچوبی برای روابط
۳۳	روابط بین‌الملل
۳۴	پرونده دیپلماتیک یک دولت
۳۵	ویژگی
۳۶	ماهیت روابط
۳۹	تغییرات در دیپلماسی
۴۳	وظایف جدید: ارتقا و دسترسی
۴۶	بازخورد، مدیریت و خدمت‌رسانی
۴۸	دایره بیرونی و کشورهای مشکل
۵۱	منابع
۵۱	یادداشت‌ها

۵۵	۲- ساخت روابط سیاسی
۵۵	مفاهیم و اهداف
۵۸	روابط در حال توسعه
۶۱	روش‌های عملی
۶۴	اهداف تماس
۶۷	مدیریت پیچیدگی
۷۱	منابع
۷۱	یادداشت‌ها
۷۵	۳- امنیت و دیپلماسی
۷۵	نگرانی‌های امنیتی
۷۷	تعریف امنیت
۸۱	تروریسم جهانی
۸۲	امنیت و دیپلماسی
۸۶	مطالعه موردی: خط لوله گاز هند - پاکستان؟
۹۰	منابع
۹۰	یادداشت‌ها
۹۳	۴- اقتصاد و دیپلماسی
۹۳	اهمیت معاصر
۹۶	سازماندهی کار اقتصادی
۹۸	متدلوژی
۱۰۲	تقویت کشور
۱۰۴	دیپلماسی اقتصادی متوازن
۱۰۶	منابع
۱۰۶	یادداشت‌ها

۱۰۹.....	۵- تجارت، سرمایه‌گذاری، کمک و تکنولوژی.....
۱۰۹.....	تجارت.....
۱۱۴.....	سرمایه‌گذاری‌ها.....
۱۱۸.....	دیپلماسی کمک.....
۱۲۱.....	تکنولوژی.....
۱۲۲.....	تقویت توریزم.....
۱۲۳.....	وب سایت‌ها.....
۱۲۵.....	منار.....
۱۲۵.....	یادداشت‌ها.....
۱۲۷.....	۶- فرهنگ، رسانه‌ها آموزش و پرورش، علم و تکنولوژی.....
۱۲۸.....	فرهنگ.....
۱۳۰.....	رسانه‌ها.....
۱۳۵.....	آموزش و دانشگاه.....
۱۳۶.....	مبادلات فکری.....
۱۳۷.....	علم و تکنولوژی.....
۱۳۸.....	کار کنسولی.....
۱۳۸.....	دیپلماسی عمومی و جامعه مدنی.....
۱۴۱.....	منابع.....
۱۴۱.....	یادداشت‌ها.....
۱۴۵.....	بخش دو: نهادها.....
۱۴۷.....	۷- وزارت امور خارجه.....
۱۴۸.....	مأمور میز: دستورالعمل کارها.....
۱۴۸.....	نقش واقعی.....
۱۵۲.....	هدایت ارشد کار دو جانبه.....

۱۵۴	مهارت‌های حرفه‌ای
۱۵۷	چشم انداز بلند دیپلمات
۱۵۸	وزارت امور خارجه: مسئولیت‌های جدید
۱۶۳	منابع
۱۶۳	یادداشت‌ها
۱۶۵	۸- سفارت و کنسولگری‌ها
۱۶۷	مأموران تازه سر
۱۶۸	راهنمای کار
۱۷۰	مقامات ارشد و معاون رئیس نمایندگی
۱۷۳	سفیر
۱۷۶	کنسولگری‌ها
۱۷۷	ویژگی‌های شخصی
۱۸۲	منابع
۱۸۲	یادداشت‌ها
۱۸۵	۹- کمیسیون‌های مشترک و گروه‌های دینر
۱۸۵	کمیسیون مشترک
۱۸۹	گروه‌های شخص برجسته
۱۹۱	دیگر گروه‌ها
۱۹۲	مکانیسم‌های مسیر دو
۱۹۷	منابع
۱۹۷	یادداشت‌ها
۱۹۹	۱۰- اجلاس دوجانبه سران
۱۹۹	متن
۲۰۰	انواع نشست سران

۲۰۶	ارزش عملی
۲۰۸	پستیانی
۲۱۰	دیگر تماس‌های مستقیم
۲۱۱	نقش وزارت‌خانه‌های خارجه و سفارت‌خانه‌ها
۲۱۴	منابع
۲۱۴	یادداشت‌ها
۲۱۷	بخش سه: روش‌ها
۲۱۹	۱۱- گزارش‌های دیپلماتیک
۲۲۰	عناوین اساسی
۲۲۱	گزارش‌های دورانی
۲۲۳	مرسولات تماس
۲۲۵	پیام‌های رمزی
۲۲۸	توضیحات و وب سایت
۲۲۹	گزارش‌ها و تحلیل‌ها در مرز
۲۳۰	مهارت‌های تهیه پیش‌نویس اسناد
۲۳۲	مشکلات گزارش
۲۳۳	ایجاد حافظه نهادی
۲۳۵	تأثیر اینترنت
۲۳۷	منابع
۲۳۷	یادداشت‌ها
۲۴۱	۱۲- حساسیت متقابل فرهنگی
۲۴۱	چرا مهارت‌های متقابل فرهنگی؟
۲۴۳	طبقه‌بندی لوئیس
۲۴۶	مثال‌ها

- ۲۴۸ کاربرد عملی
- ۲۵۱ منابع
- ۲۵۱ یادداشت‌ها
- ۲۵۵ ۱۳- علامت‌دهی دیپلماتیک
- ۲۵۵ علامت‌ها چه هستند؟
- ۲۵۹ زبان غیر محاوره (زبان بدنی)
- ۲۶۰ ارزش علامت‌ها
- ۲۶۵ چارج یا فعلی
- ۲۶۶ خلاصه
- ۲۶۸ منابع
- ۲۶۸ یادداشت‌ها
- ۲۷۱ ۱۴- مذاکره دوجانبه
- ۲۷۲ اهداف
- ۲۷۴ مراحل مذاکره
- ۲۷۸ روش هاروارد: "مذاکره اصولی"
- ۲۸۱ مطبوعات و محرمانیت
- ۲۸۲ الگوهای ملی
- ۲۸۳ منابع
- ۲۸۳ یادداشت‌ها
- ۲۸۵ ۱۵- افزایش عملکرد
- ۲۸۶ بازرسی‌های وزارت خارجه
- ۲۸۸ دستورات سفیر
- ۲۸۹ برنامه‌های سالیانه
- ۲۹۲ دیگر روش‌ها

۲۹۳ عملکرد وزارت امور خارجه
۲۹۷ منابع
۲۹۷ یادداشت‌ها
۲۹۹ نتیجه‌گیری
۳۰۱ ۱۶- روندهای آینده
۳۰۲ اتحادیه اروپا
۳۰۵ سفارت مقیم
۳۰۸ د. ماسی چندجانبه و منطقه‌ای
۳۱۰ جنسی شدن
۳۱۲ حقوق بین‌الملل و تکمیت
۳۱۵ کشورهای حال توسعه
۳۱۸ منابع
۳۱۸ یادداشت‌ها
۳۱۹ اختصارات
۳۲۳ منتخب کتابشناسی

یادداشت مترجم

ایده اولیه برگردان این کتاب متعلق به استاد ارجمندم، جناب آقای دکتر سجادیپور است که به من پیشنهاد دادند این کتاب را ترجمه کنم. ایشان اعتقاد داشتند این کتاب می‌تواند برای دیپلمات‌های وزارت خارجه، دانشجویان روابط بین‌الملل و محققان عرصه دیپلماسی سودمند باشد. من با کمال امتنان از این ایده استقبال کردم و از ایشان به این دلیل رهنمون به جهت آنکه پذیرفتند برای این ترجمه مقدمه بنویسند سپاسگزارم. کار ترجمه کتاب از ۱۳۹۳ آغاز شد. در طول قریب به ۲۰ سال خدمت دیپلماتیک در وزارت امور خارجه کتاب حاضر را جامع‌ترین منبع در حوزه دیپلماسی دوجانبه یافتیم. این کتاب، دیپلماسی دوجانبه را در دو بخش نظری و عملی مورد بررسی قرار داده و بخش عملی آن مفصل و کاربردی است. نویسنده به دلیل تجارب خود در طول سال‌ها خدمت به عنوان دیپلمات و رئیس هیئت‌های دقت و ظرافت دیپلماسی دوجانبه را تشریح کرده است. بنده در درجه اول به کارخان خودم در وزارت امور خارجه می‌خواهم که این کتاب را مورد مطالعه قرار دهند، چنان‌که می‌تواند آنان را در مورد اهمیت دیپلماسی به طور عام و دیپلماسی دوجانبه به طور خاص، جزایر بی‌دهد و تحقیقاً موجب ارتقای کارایی سیستم می‌شود.

زیباترین تعبیری که در مورد دیپلماسی در این کتاب یافتیم مربوط به نخست‌وزیر فقید هند، ایندیرا گاندی است که دیپلماسی را مانند پرورش گیاه می‌داند که نیازمند مراقبت دائمی و دراز مدت است. دیپلمات‌های وزارت امور خارجه برای این مراقبت باید مجهز به دانش روز و مهارت‌های دیپلماتیک باشند. برخلاف گذشته موضوعات در حوزه روابط خارجی کشورها بسیار متعدد و متنوع شده است. دیپلمات‌ها باید بتوانند منافع کشور خود را در عرصه جهانی در بافتی گره‌بزنند که دست‌های بی‌شماری در آن پرشتاب کار می‌کنند.

بی‌گمان تجهیز دیپلمات‌ها به مهارت‌های دیپلماتیک و فن دیپلماسی موجب تولید قدرت، ثروت و حیثیت برای کشور خواهد شد. لازم می‌دانم از آقای محمد شوکت یزدانی، مترجم متین و مسئولیت‌پذیر سرکنسولگری جمهوری اسلامی ایران در کراچی که به من در بازبینی و تصحیح این متن کمک کردند تشکر و قدردانی کنم. من این ترجمه را در اوقات فراغتم در مأموریت کراچی انجام دادم و خدا را شکر می‌کنم به من فرصتی داد تا با این کار گامی برای دیپلماسی کشورم بردارم. این ترجمه را به همسر صبور و دختران گلم تقدیم می‌کنم که رنج و زحمتی از من را به دلیل شرایط حاکم بر مأموریتم تحمل کردند. امید است این متن ترجمه مفید واقع شود. کراچی - ۱۷ اسفند ماه ۱۳۹۴.

مقدمه (دکتر سجادپور)

دیپلماسی چیست و چه ارتباطی با زندگی بشر امروز دارد؟ این سؤال اولیه و مهمی برای همه علاقه‌مندان به سرنوشت جوامع انسانی به‌طور عام و تحلیل‌گران و دست‌اندرکاران امور سیاسی به‌طور خاص است. پاسخ به پرسشی بنیادین در سه گزاره قابل جستجو است: اول، دیپلماسی نیازی پیوسته و دائمی در زندگی بشر بوده است. دوم، دیپلماسی طی قرن‌ها روح نسبتاً پایدار و متداومی داشته و سوم آنکه دیپلماسی در نشیب و فراز زمان متحول شده و به صورت تخصص، بلکه تخصص‌های گوناگون در آمده است. در خصوص نیاز دیپلماسی باید گفت که زندگی انسان اجتماعی است و انسان نمی‌تواند در اجتماع زندگی نکند. زندگی اجتماعی ضرورت تعامل با دیگر جوامع را به پیش می‌کشد. هیچ انسان و جامعه انسانی نمی‌تواند بدون کنش و واکنش با دیگر انسان‌ها و جوامع انسانی زندگی کند. زندگی اجتماعی با کنش و واکنش با دیگران از یک سو در گرو بازکردن فضا و فراهم آوردن شرایط تعامل است. تعامل در خلاء صورت نمی‌گیرد. تعامل در گرو ترکیب عوامل گوناگونی است که در راستای آن انسان‌هایی قرار می‌گیرند که ظرفیت تماس و ارتباط با دیگران را داشته و از رهگذر مهارت‌های مختلف می‌توانند جوامع غیر آشنا با یکدیگر را آشنا کنند و یا آشنایی اولیه جوامع را تعمیق بخشند. از سوی دیگر، کنش و واکنش با دیگر جوامع اختلاف‌آفرین است و تفاوت منافع با دیگران را نیز پیش می‌کشد. رفع اختلاف بین افراد و بین جوامع نیز پدیده‌ای فراگیر و فرا سرزمینی و فرا زمانی است. یعنی بشر پیوسته در زندگی اجتماعی با دیگران وارد چرخه اختلاف نیز شده است و متقابلاً در پی رفع اختلاف از طریق مهارت افرادی بوده که توانسته‌اند از تعمیق اختلافات جلوگیری کنند و از تبدیل اختلافات به منازعات خونین مانع شوند یا موفق بودند که منازعات خونین را حل و فصل کنند.

این دو پدیده یعنی وجود افرادی که بتوانند جوامع را با یکدیگر پیوند دهند و اختلافات جوامع را حل و فصل کنند به تأسیس نهاد دیپلماسی در زندگی بشری انجامیده است. از کهن‌ترین جوامع انسانی تا معاصرترین آنها، نهاد دیپلماسی ضرورتی پایدار برای ایجاد فضای تعامل و پرهیز از اختلافات و یا مدیریت اختلافات بوده است. از زمانی که انسان‌ها در دورترین اعصار با یکدیگر در جوامع بدوی و ابتدایی ارتباط داشته تا زمانه ما که جهان بهم پیوسته شده نهاد دیپلماسی ضروری و حضوری پایدار دارد.

اما پدیدار دیپلماسی به طرز شگفت‌انگیز، مانند دو روی یک سکه از یک طرف روح ثابتی را به نمایش می‌گذارد و از سوی دیگر تحول و دگرگونی را نشان می‌دهد. روح پایدار دیپلماسی همان عامل‌گرایی و پرهیز از اختلاف‌گرایی است، اما این روح ثابت، بسته به تحولات زمان یک دگرگونی به خود گرفته و با رشد کمی و کیفی جوامع بشری تغییر پیدا کرده است. در حال حاضر دگرگونی در دیپلماسی به خاطر تحولات ناشی از پدیده‌های اقتصادی تکنولوژیک، سرزمینی و انسانی به‌گونه‌ای است که تبدیل به تخصص‌انکارناپذیر شده و شاخه‌ها و زیرشاخه‌ها پیدا کرده است. فراتر از این، به‌قدری تخصص‌ها متعدد شده که ادعای همه چیز دانی در دیپلماسی تقریباً غیرممکن است.

امروزه دیپلماسی پیشوندی است که تقریباً هر جنبش اجتماعی همراه می‌شود. سخن از دیپلماسی عمومی، دیپلماسی اقتصادی، دیپلماسی علمی، دیپلماسی اجتماعی، دیپلماسی مذهبی و دیپلماسی ورزشی نمونه‌هایی از پیوند زیربنای دیپلماسی با حوزه‌های متنوع زندگی بشر است. اما هر کدام از شاخه‌ها و زیرشاخه‌ها در درون خود، انواع و اقسام مفاهیم، موضوعات، گفتمان‌ها و تکنیک‌ها را جای داده‌اند و جالب آنکه همه این ابعاد خود در حال تحول و تکامل است.

در چنین فضای تخصصی شده‌ای در یک تقسیم‌بندی عام، دیپلماسی به دو دسته و دو منظومه دیپلماتیک تقسیم می‌شود که هر کدام تخصصی جداگانه با واژگان ویژه خودند. این دسته‌بندی عبارتند از دیپلماسی دوجانبه که متمرکز بر فعل و انفعالات دیپلماتیک دو کشور با یکدیگر است و دیپلماسی چندجانبه که روابط دیپلماتیک بیش از دو کشور را در

برگرفته و عمدتاً به حوزه دیپلماتیک سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی اطلاق می‌شود. هر کدام از این حوزه‌ها تخصصی، مستقل و در عین حال به هم پیوسته است. کتابی که در پیش رو دارید، متمرکز بر دیپلماسی دوجانبه و انواع مفاهیم، واژگان، ساختارها، کارکردها و فعل و انفعالات درونی این کنش دیپلماتیک است. این کتاب دریچه‌ای به دنیای ناگزیر روابط دیپلماتیک کشورها و روشن کردن آن پدیده‌ای است که می‌توان از آن با عنوان تکنولوژی دیپلماسی دوجانبه یاد کرد. منظور از تکنولوژی ابعاد تخصصی و حرفه‌ای این حرفه است.

جناب آقای دکتر مهدی سبحانی که زحمت ترجمه این کتاب را کشیده‌اند، خود از دیپلمات‌های عالم و دانشور کشور می‌باشند که ترکیب علم و عمل در حوزه دیپلماسی و سیاست خارجی را در برنامه حرفه‌ای خود ثبت کرده‌اند. یادآوری می‌شود که اصطلاح دیپلمات دانشور (Scholar Diplomat) واژه شناخته شده‌ای در دو دنیای آکادمیک و دیپلماتیک است و به افرادی اطلاق می‌شود که مانند دکتر سبحانی هم دستی در دنیای آکادمیک داشته و هم دنیای دیپلماتیک را از نزدیک تجربه کرده‌اند. برای ایشان در زندگی فردی و علمی و اداری آرزوی توفیق فراوان را از خداوند منان دارم.

سید محمدکاظم سجادیپور

استاد، روابط بین‌الملل